

B S N R

LXXX - LXXXIV
1986 - 1991

1992

CESARE JOURNAL, RODOLFO MARTINI, *Catalogo delle medaglie, II. Secolo XVI A. V.* — Cavallerino (Milano, Civiche raccolte numismatiche). (*Bolettino di Numismatica*, Ministero per i Beni Culturali e ambientali / Monografia 4. II. I, 1988. Cu o prezentare de ERMANNO A. ARSLAN și o prefață de RODOLFO MARTINI. Roma, 1988, 187 (188) p., 51 foi planșe și 26 pl. în afară de text.

În seria specială de monografii editată de *Bolettino di Numismatica*, publicație a Ministerului Bunurilor Culturale și Ambientale din Italia, a apărut în 1988 acest splendid catalog al medaliilor create de un număr de 54 artiști din secolul al XVI-lea, medaliile păstrate toate în celebra colecție a orașului Milano. De fapt, volumul de care ne ocupăm în aceste rânduri este cel de-al II-lea al unui vast Catalog care urmează să prezinte întreaga colecție de medaliile ce aparține metropolei lombarde; primul volum, cuprinzând medaliile sec. XV și redactat de aceiași autori, a apărut în 1986, fiind editat de însăși instituția care conservă această colecție, după cum rezultă din datele oferite de directorul său, Ermanno A. Arslan, în prezentarea noului volum. Din aceeași prezentare, aflăm că opera de catalogare va continua cu medaliile sec. XVI, căruii li sînt rezervate încă șase — șapte volume, apoi cu medaliile din secolele următoare, ceea ce reprezintă, fără îndoială, un program de mari proporții, a cărui realizare va cere ani și ani de eforturi.

Așa cum s-a arătat mai sus, volumul recenzat cuprinde numai prima parte a medaliilor emise în sec. XVI, păstrate în colecția municipală milaneză și anume cele ale unor artiști înregistrați în ordine alfabetică, de la A. V. (inițiale în monogramă ale unui autor neidentificat, care a lucrat la monetăria din Roma în anii 1550—1555) pînă la Cavallerino. Numerotarea e în continuare de la volumul anterior, dedicat sec. XV; începe deci cu nr. 659 și se încheie cu nr. 1.141, ceea ce înseamnă că au fost catalogate un număr de 486 medaliile, unele în două sau mai multe exemplare. De observat că unele medaliile au aversul semnat de un autor, iar reversul de altul, fapt ce explică prezența în indicele de autori de la p. 171 și a unor medaliști ale căror nume ies din cadrul alfabetic de bază, de la Cesati la Vicentino. Medaliile sînt reproduse toate, în mărime 1:1, pe planșele de la finele volumului, iar în interior, dar în afară de text, un număr de 26 planșe prezintă, în excepționale condiții grafice, reproduceri mărite fiind ale aversului, fiind ale reversului unor piese selectate de autori. Să mai adăugăm că principiile de organizare a catalogului au fost expuse cu claritate în *Premessa* de Rodolfo Martini și că volumul se încheie cu următorii indici: autori; cronologie (pentru medaliile date); legende grecești; legende latine; onomastic; subiecte; table de concordanțe bibliografice și ultimul: table de concordanță inventar — catalog.

După ce am prezentat, în linii mari, conținutul volumului recenzat, ne vom îndrepta

atenția pentru cîteva clipe asupra modalității de prezentare a materialului pe care îl cuprinde. Așa cum am notat mai sus, drept criteriu de clasificare a materialului catalogat s-a adoptat de autori ordinea alfabetică a numelor autorilor reprezentați în colecție, înregistrate în forma în care apar pe medaliile respective: monogramă, inițiale, abrevieri etc. Într-o notiță scurtă, la fiecare autor ni se prezintă, cînd este cazul, date despre identitatea și activitatea lui; cînd indentificarea autorului nu a fost cu puțință, datele respective se rezumă la situarea lui într-o anumită perioadă și eventual în localizarea activității sale. Medaliile create de același autor sînt descrise în ordinea alfabetică a subiectelor tratate; am arătat la început că sînt descrise și exemplarele dublete, catalogul urmărind să prezinte colecția milaneză în integralitatea ei.

Nu este lipsit de interes, după părerea noastră, să amintim aici și elementele constitutive ale fișei unei medalii. După numărul curent și indicarea subiectului — titlu — de regulă, o persoană contemporană —, urmează descrierea aversului și a reversului, apoi următoarele rubrici: *data*, cînd este înscrisă pe medalie, altfel, se notează doar s.d. (fără dată); *caracteristicile tehnice*: metal, diametru, poziția axelor, procedeul tehnic — batere sau turnare; *condițiile juridice și numerele precedente*, în fapt, proveniența și numerele de inventar ale piesei descrise; în fine, *bibliografia* aferentă. După cum se vede, fiecare fișă cuprinde toate elementele necesare unei descrieri corecte și complete a medaliei catalogate.

Volumul recenzat ne-a oferit și surpriza de a găsi cîteva medaliile cu subiecte referitoare la istoria Transilvaniei. Astfel, în lotul de medaliile create de artistul care semnează ANNIB — identificat de autorii catalogului cu Annibale Fontana, activ în a doua jumătate a sec. XVI (p. 29) —, sînt înregistrate sub nr. 696—700 cinci medaliile dedicate lui Gianbattista Castaldi, conte de Puaдена, mort în 1562. Este vorba de generalul italian cunoscut la noi sub numele de Castaldo (v. *Istoria României*, II, București, 1962, p. 901—902, 935—936), mercenar în serviciul lui Ferdinand I de Habsburg, rege al Ungariei; comandînd armatele imperiale, Castaldi alias Castaldo înfrînge oștile otomane și ocupă Transilvania în 1551, stăpînînd-o, în calitate de guvernator investit de Ferdinand, pînă în 1556. În această calitate, i s-au dedicat o serie de medaliile, cunoscute încă de Resh (Adolf Resch, *Siebenbürgische Münzen und Medaillen von 1538 bis zur Gegenwart*, Sibiu, 1901, nr. 3—11). Dintre medaliile create de Annibale Fontana (la Resch:

Annibale Borgognone da Trento, sub nr. 3), referitoare la acest personaj, catalogul colecției milaneze cuprinde următoarele ediții: Nr. 696, Bz, 46 mm și 697, Bz, 45 mm, ambele turnate, fără semnătura autorului, corespund cu medalia descrisă la Resch nr. 8 (Rv. patru personaje);

Nr. 698, Bz aurit, 45 mm, turnată, Cucerirea cetății Lipova (1551), nu a fost cunoscută de Resch și nu ne este cunoscută nici din alte izvoare; pentru acest motiv, reproducem aici descrierea ei:

Av. *IO. BA. CAS. CAR. V. CAES. FER. RO. REG. ET. BOE. RE. EXERCIT. DVX* între două cercuri liniare (*Iohannes Baptista Castaldus Caroli <V> et CAESaris FERdinandi Romanorum REGis ET BOEmiae REGis EXERCITus DVX*). Bustul său cuirasat spre st.; fără semnătură;

Rv. *LIPPA CAPTA* ornament între două cercuri liniare
Personaj feminin șezând spre dr., la baza unui trofeu militar.; mai jos, zeu fluvial șezând spre dr., ținând un vas răsturnat din care curge apă, în exergă *MAVRV-SCIVS* (Mureș). Totul într-un cerc de perle.

Ca bibliografie anterioară, se citează: A. ARMAND, *Les médailleurs italiens de quinzième et seizième siècles*, I, Paris, 1883, p. 175; P. RIZZINI, *Illustrazione dei Civici*

Musei di Brescia, Parte II, Brescia, 1892, p. 249.

Nr. 699 și 700, ambele Bz, 45 mm; sînt de același tip cu medalia descrisă la Resch nr. 3, cu deosebirea că semnătura gravurului este *ANIB* în loc de *ANNIB*, cum apare la Resch.

O altă medalie dedicată aceluiași personaj și comemorînd aceleași evenimente, este semnată *CESARE DA BAGNO F.* și e înregistrată la nr. 735; corespunde medaliei de la Resch nr. 10. La nr. 736, este catalogată o medalie unificată, turnată din plumb aurit, de 71 mm, reproducînd aversul piesei precedente; exemplarul Resch nr. 11 este o reproducere în plumb integrală, Av. și Rv., a aceleiași medalii.

Despre autorul acestei ultime medalii, aflăm că se numea Cesare Niccolò di Mariano Federighi alias Cesare da Bagno, născut la Santa Maria în Bagno pe la 1530 și mort la Milano în 1564; a fost unul din cei mai mari medaliști italieni din prima jumătate a sec. XVI, fiind influențat de Michel Angelo și de Academia Florentină (p. 41).

Din cele expuse, a reieșit clar interesul major pe care îl prezintă volumul recenzat, nu numai pentru iubitorii medaliei de artă, ci și pentru cele câteva tangențe la istoria noastră. Sperăm să avem acces și la volumele următoare ale acestui catalog.

Octavian Hiescu

WALTER GRASSER, *Bayerische Münzen, Von Silberpfennig zum Golddukat*, editura Rosenheimer, München, 1980, ediția a II-a, 196 p. cu cca 200 de fotografii și reproduceri alb-negru și colorate.

Succesul mare al acestei cărți se recunoaște prin apariția ei în această a doua ediție ne-revizuită; ea este într-adevăr o carte-vitrină spre emisiunile monetare ale Bavariei. Să ne gândim doar că pfennigii de argint se băteau aici începînd cu anul 755, iar mai tirziu orașe libere imperiale ca Nürnberg, Regensburg, Augsburg ș.a., adevărați titani economici în evul mediu, au avut emisiuni monetare la nivelul puterii lor economice!

Cartea lui Walter Grasser (născut în 1939; din anul 1969 docent pentru istorie financiară și bănească bavareză la Universitatea din München) este în primul rînd o lucrare istorică și un compendiu al circulației monetare în statul Bavaria, scrisă pentru numismați și ne-numismați. Ea nu caută să înlocuiască — și

nici n-o poate face — cunoscutele lucrări de specialitate ca I.P. Beierlein, *Die bayerischen Münzen des Hauses Wittelsbach von dem Ende des zwölften bis zur Mitte des sechzehnten Jahrhunderts* (1180—1550), München, 1868 (ediție nouă fotografică, Oakdale, N. Y., 1972); Hans-Jörg Kellner, *Die Münzen der niederbayerischen Münzstätten (Landshut, Straubing, Braunau, Passau, Sinzendorf, Sprinzenstein, Neuburg am Inn)*, Grünwald bei München, 1958; Herbert J. Erlanger, *Die Reichsmünzstätte in Nürnberg*, Nürnberg, 1979, ș.a. De aceea dorim să semnalăm această carte mai mult ca o lucrare istorică, decît ca pe o lucrare numismatică.

Gerhardt Hochstrasser